QVALISNAM SIT ISTE PVLVIS, EX QVIBVS ET quomodo paretur.

Cap. I.

Puluis iste cur Cerberus dici possit.

QVEMADMODVM fabulosi Poëtæ Cerberum tricipitem fingebant, inferorum custodem, Cerberumque appellabant quasi κρεοβόρον, id est, carnem vorantem: ita nos puluerem nostrum Cerberum quoquo pacto nuncupare poterimus; quandoquidem ex tribus constat, & humana corpora custodit, humoralesque illorum morbos depascitur, ac depopulatur. Constat igitur (sed quæso, ne ceu pueri voces, quæ ad timorem proponuntur, timent, ita viriles animi nominibus res, quibus puluis conficitur; significantibus auditis, terreantur) *Scammonio*, seu *Scammonia*, ab omnibus sic dicta; nec non *Antimonio* sic à nostris, στίμμι *Dioscor. lib. 5. cap. 98. simplic. 6. de val. tuen. 12.* à Græcis, Stibium à Latinis appellato; & denique *vini face*, Italice (*Gromma di botte*) præparata, quæ postmodum *cremor*, seu *sal Tartari* vocatur. Et quamuis tria hæc ad huius pulueris compositionem concurrant;

Ex quibus conflet.

Ingredientibus auditis viriles animi terreri nõ debent.

currant; basis tamen in *Scammonio*, & *Antimonio* posita est; Tartarum vero additur propter rationes, quas paulo infra, ex Hippocrate, 2. *acut.* & Galeno 11. *de iis, quos, quando, purgare oportet, in fine.* afferemus. Iam vero quid sit Scammonia, quid Antimonium, quid Vini fæx, lippis, atque Tonsoribus notissimum est; ea propter in re tam clara, atque aperta diutius immorari non est necesse: verum enim si dicere volumus, *Scammonia sint*, iam *inde* ab Hippocratis 4. *acut.* 64. tempore vsque ad hæc nostra semper in frequentissimo fuit vsu. *Antimonium* pariter Veteres non latuit: si quidem non modo à Dioscoride, & Galeno, & ab iis, qui post ipsos floruerunt, illius mentio fit, verum etiam à Spiritu Sancto in sacra pagina; 4. *Regum* c. 9. *Hierem.* 4. *Ezech.* 23. eo enim potissimum mulieres vtebantur ad venustatem sibi cõciliandam, præcipue secundum oculos, aufert enim ex eis sordes, & supercilia denigrat. *Tartarii* similiter notissimum existit, præcipue mulieribus, quæ ad rutilandum capillum eo vtuntur; & ad maculas delendas, gutta olei ex ipso extracti diluta ex aqua; efficacissime enim abstergit faciem, Fullonibus quoque in aperto, & in propatulo existit, vt pote quòd ad præparandas varias colorum infectiones *Tartarum* hoc adhibeant.

Basis pulueris.

Scammoniũ, Antimoniũ ac Tartarum quid sint, vt notum nõ explicatur; fuerunt enim & sunt in continuo vsu.

Tartari vsus.

At dicet quispiam, si hæc medicamenta vsurpatissima semper fuerunt, ad quid igitur, puluerem hunc ex ipsis conflatum, tanquam nouum aliquod pharmacum, tot tantisque laudibus, ac plausu ad sydera vsque celebrare, ac tollere? Certe negare non possumus, quæ pulueris compositionem ingrediuntur, vnicuique nota non

Obiectio

verum puluis medicamentum nouum dici possit.

Solutio.

Pulueri, qua nobilitatem, & præstãtiam afferant.

esse, & in Medicinæ vsu iam diu posita; at diuersus præparandi, & vsurpandi modus est, qui non solum nouitatem, præstantiam, ac nobilitatem, verum etiam mutationem secundum substantiam huic remedio affert.

Scammonij communis, & antiqua præparatio.

Nam quod ad Scammoniam pertinet; ipsa ad hæc vsque nostra tempora parata est per decoctionem in furno, ex cydonio, vel permixta cum eiusdem cydonij succo; & sic parata, non quidem substantiam, vel qualitatem calidam, sed duntaxat nomen mutat; dicitur enim à Græcis διαγρύδιον, à Latinis vero, modo Diacrydium, modo Diagrydium, modo vero Diadagrydium. Iam vero Scammonia, ex qua pulvis noster conficitur, sulphuris fumo accommodatur hunc in modum.

Scammonij nostra præparatio, & eius vires.

Accipitur Scãmonij electissimi certa quædam quantitas, eaq; crassiuscule trita, super chartam exugentem appellatam, extenditur: mox sulphure super ignitas prunas iniecto, super fumum, qui ex sulphure attollitur, charta iam dicta eo vsque detinetur, quousq; Scammonium liquari, & chartæ adhærere incipiat; nam tunc statim à fumo charta remouenda est; alias, si diutius ibi permaneret, vim ex toto amitteret.

At, si vt dictum est paretur, medicamentum redditur sine odore, ac sapore efficacissimum quidem ad bilem, cæteroſque calidos, ac tenues humores blande, placide & absque calliditate ac molestia (contra ac faciat Scammonium communiter paratum) educendos, quemadmodum in fine Veris proxime præteriti, tota hac Æstate, per Autumnum, & per Hyemem fœliciſſime in sexcentis fere ægrotantibus sum expertus.

Am-

Antimonium vero alia arte, & aliis ingeniis paratur, quam huc vsque paratum fuerit; nam Accipiuntur *Antimonij optimi pars vna*, verbi gratia, *vncia vna; salis vero nitri sic nuncupati partes duæ*, verbi gratia, *vnciæ duæ; simul negligenter triturantur: mox in vase testaceo* (crucibulum vocant) *supra carbones ignitos collocato, ponuntur ad comburendum, seu vt dicunt, ad calcinandum. Sed notandum, ne talis calcinatio fiat igne admodum vehementi. Hoc facto, iterum tantundem salis nitri, scilicet ad vncias duas ponitur; & denuo comburuntur. Tertio denique rursus tantundem salis nitri superadditur, videlicet ad vncias duas, & cõburuntur. Quoniã vero secunda, ac tertia vice difficulter admodũ combustio, seu calcinatio sequitur; ea propter, vt vis ignis quoquo versus penetrare possit, ferro, seu carbone ignito continuo res dictæ sunt versandæ, donec ex æquo vndequaque penitus combustæ sint*; id, quod ex colore cognoscitur, nam vel subalbæ, vel subflauæ redduntur; *& quod si super ignitos carbones iterum ponantur, non amplius crepitum, vel fumum emittunt. Insuper idem Antimonij pondus, vel parum excedens quod ante calcinationem acceptum fuerat, post calcinationem remanere debet.*

Antimonij nostra præparatio & eius vires.

Antimonij bene præparati signa.

Hoc pacto Antimonium paratum mutatur secundum substantiam; quia quæ vruntur, Galeno authore 5. *simpli.* 15. 3. *de temperamentis.* secundum substantiam (quicquid nonnulli dicant, vt postea videbimus) mutantur, & (quemadmodum *infra suo loco* demonstrabimus) nullam adipiscitur caliditatem; & *copiose* quidem, sed *iucunde*; non enim molestiam infert; *suauiter*, non enim prauo odore, non sapore præditum

Vsta secundum substantiam mutantur.

est, corpus nostrum à frigidis, & crassis humoribus (veluti decem mensiũ spatio sum expertus) purgat sine vlla fere virium iactura, non aliter, ac aurum omni admixtione liberum, ac purum absq; propriæ substantiæ imminutione eiusdem Antimonij beneficio redditur: id, quod metallici, aurifices, & alij omnes, qui aurum tractant, in eo defæcando, mundando, & depurando bene norunt. Antimonium vero quomodocunque aliter paratum, efficacius quidem (negari non potest) vacuat, at quanta cũ molestia, & quãto cum periculo, miseri illi, qui tale medicamentum sumpserunt, quique hos miseros viderunt, referre possunt.

Aurum Antimonij ope sine sui diminutione defæcatur.

Antimonij aliter parati vires.

Quod vero ad Vini fæcem spectat; hæc vt fiat cremor, seu sal, cum puluere nostro permiscendus, hac arte vti debemus. *Accipiantur ex Tartaro albo crasso modo pulueriz ato, & multiplici aquarũ ablutione repurgato, donec clarissimũ euadat, libræ quinque vel sex: indantur in patinam terream vitreatam, inde aquam affunde claram fontanam, vt quinque aut sex digitos materiam supernatet, & bulliant in vase per spatium duarum horarum: posito dein vase in loco frigido in superficie cõcrescet cremor crystallinus, quem separabis cum cochleare perforato: reiterata sæpius eadem ebullitione, post materiæ refrigerationem semper cremor adimatur, qui in frigido coagulabitur, & fac, vt exiccetur in aëre, & viere.*

Vini fæx quomodo fiat cremor, seu sal Tartari.

Caret hoc quoque omni odore, ac fere omni sapore, ita, vt medicamentum nulla ratione ingratum reddere valeat. Et quamuis eximia huius celeberrimi pulueris vis, & potestas in duobus duntaxat primis medicamentis versetur; nihilo tamen minus, quia ex præcepto 2.

Cremoris, seu salis Tartari vires.

acut.

acut. 11. viij. catarop. Hippocratis, & Galeni 3. *de iis quæ, quando purgare oportet in fine. non solum non mala, sed maxime vtile est, permiscere cum medicamentis purgantibus, aliquid eorum, quæ aut boni odoris sunt, ne sola sinceraque ipsorum virtus os ventris tangat, quod maxime tum neruosum, tum sensile existit, sed aliqua ex parte retundatur; vel vt attenuare, & incidere valeant, vel vt crassos humores secare, vel vt vias per quas educi debent, aperire, & patefacere possint*, hoc tertium medicamentum si non propter primam rationem, saltem propter alias huic pulueri addendum, ac permiscendum est. Et recentiores omnes, qui de huiusmodi cremoris, seu salis Tartari viribus pertractant, tales illi præcise tribuunt virtutes, nimirum incidendi humores crassos, & tartareos, meatusque obstructos aperiendi.

Cur Purgantibus alia medicamenta sint peradmiscenda.

Puluerem hunc omnes humani corporis ægritudines (dummodo à materia, copia, vel qualitate peccante exciuntur) generatim profligare experimentis demonstratur.

Cap. II.

DVo sunt potissimum organa, seu instrumenta iudicandi; vel duo sunt ea, ex quibus iudicandi materiam (vt ita dicam) petimus; vel duo sunt argumenta κεπτήρια à Græcis dicta, ad quæ respicientes iudicamus. Alterum est *sensus*, seu *experientia*, cui tantum tribuebat Epicurus,

Κεπτήρια duo sunt. Experientia, & Ratio.

Epicur⁹, & Empirici experientia vtebãtur.

vt rationem omnem contemneret; & illa Medicorum secta, *de sectis* 2. 3. *de loc. aff.* 2. qui Empirice medicinam faciebant, istius Viri vestigia sequebantur; quia sola experientia nitebantur, & causas, & rationes, ac naturas rerum contemnebant.

Plato, & Methodici potius rationem admittebant.

Alterum est *ratio*; cui tantum Academicorum Princeps tribuebat, vt sensum, & experientiam parui faceret; quam opinionem Medici Methodici *de sectis* 6. appellati tenuisse videntur, qui solum communitatibus quibusdam vtebantur, & reliqua omnia negligebant.

Aristoteles, & Galenus vtrumque.

At vero nunquam satis laudati Aristoteles, & Galenus; vt neque rationem despiciendam, sic neque sensum vnquam dimittendum esse, existimarunt; immo Peripateticorum Princeps *Aristot. 8. Phys. partic.* 22. 26. & 3. *de generat. animal. cap.* 10. *prt. poster.* 134. eo deuenit, vt scriptum reliquerit; relinquere sensum, & quærere rationem, imbecillitatem esse mentis. Quare vtrumq; accipiendum ac retinendum esse fatentur; 1. *Method.* 3. & sensum ac rationem simul conferenda, comparandaque sic esse; vt quando alter alteri in iudicanda alicuius rei veritate ad amussim, ad regulam, & examinate respondeat, & alter cum altera exæquetur, tunc veritatem, quæ, vt Democrito aliquando placuit, in profundissimas tenebras demersa est, ex vmbris longe quam Cimmeriæ vnquam fuerit densioribus, erutam, & in hanc splendidissimam lucem elatam: pro certo habendum sit. Quamobrem (vt ad pensum redeamus) pulverem de quo loquimur, sine venæ incisione, vel alterius medicamenti, siue lenientis,

Veritatẽ tunc nos habere, tenendũ est, quando experientia ratio consensit. Veritas in tenebris demersa iacet, ex Democr.

sine

siue soluentis vsu, humorales, vocatas ægritudines, humores, qui illas excitant, blande per aluum educendo, & lenire, & finire; innumera, ac propemodū infinita testātur experimenta, partim ab Illustrissimo Comite, partim ab aliis præstantissimis Medicis Florentiæ, ac Pisis publice medicinam profitentibus, partim quoque à nobis ipsis experta, atque perspecta.

Puluerē auferre ægritudines humorales absque venæ sectione, & absq; vacuatione per medicamenta experimētis probātur.

Qui vero tali medicamento conualuerunt, adhuc sunt inter viuos; poterit vnusquisque ex proprio ipsorum ore, vera ne, an falsa sint, quæ diximus, accipere; vel ex eorundem chirographis, quæ tum apud Comitem ipsum, tum apud me fideliter seruantur, manifeste, ac certo deprehendere. Præter modum enim, ne dicam, in infinitum crescerēt opus, si vnumquemque singillatim attingere vellem, qui cum aliqua ex humoralibus affectionibus prius laborasset, mox sine venæ sectione, aut alterius medicamenti subductorij ingestione, istius pulueris auxilio *cito, suauiter, ac tuto* voti compos factus est. Illi vero, quibus alicuius artificij suspicio dictorum testimoniorum fidem abrogat; accedant, & Perillustrem, atque admodum Reuerendum Paulum Troncium Canonicum Pisanum. I. V. D. Protonotarium Apostolicum, Virum integerrimum interrogent, & quōdnam præsidij genus hac proxime præterita æstate ipsum à febre acuta prauis comitata symptomatis integrum, & omnino liberum bidui spatio seruauerit?

Experimenta particularia. 1.

Rursus; & quodnam Elisabeth matrem, Matronam honestissimam per ætatem, & autumnum ter in febres delapsam, totidem ab iisdem sa- 2.

nauerit? Item, & quod confratres Clauorum Do-
3. mini Nostri IESV CHRISTI congregatio-
nis (cuius idem Canonicus clauum tenet) toties
à variis, & diuersis ægritudinibus vindicauerit? &
4. quod Venerabilem, & egregium Iacobum Bor-
rium humanarum Ecclesiæ Metropolitanæ litte-
5. rarum professorem? Et quod non paucos eiusdem
Ecclesiæ Sacerdotes? Ingrediantur *isti* minus cre-
6. duli. D. Frigdiani Collegium, religiosissimos *illos*
regulares congregationis D. Pauli Clericos scisci-
tentur, quot ex eis liberauerit, aut alios viderint in
domibus priuatis huius eiusdem auxilij auxilio li-
beratos? Adeant sacras D. Ioannis, D. Pauli, D.
7. Laurentij, D. Bernardi, & D. Dominici Abbatis-
sas; ab eis petant, vtrumne hoc ipso anno per ve-
næ sectionem, vel per medicamenta subductoria,
an potius per vacuationem tali puluere molitam
ægritudines humorales, & ipsæ, & cæterę, sorores,
ac virgunculæ, cum ipsis institutæ, & educatæ à se-
8. se propulsauerint? In Almum Pisanum se confe-
rant Gymnasium; Perillustres, & Excellentissimos
Iulium Cæsarem Bulengerium artium humana-
rum, Petrum Accoltum Ordinarium Iuris Pontifi-
cij, Thomam Dempsterum Ordinarium Pande-
ctarum, Franciscum de Schipsis Institutionum Iu-
ris Ciuilis Professores alloquantur, nec non Cla-
rissimos Angelum Michaëlem Saccum, & Fabri-
tium Bartoletum Anatomicos Bononienses, *qui*
hoc anno in Amphitheatro Pisano summa cum
ipsorum gloria, tum Audientium vtilitate viuam
Anatomen Serenissimi Principis nostri nutu ad-
ministrarunt; hi enim de pulueris præstantia cer-
tiores facti, admirati, puluerem vna cum præpara-
tionis

tionis, & vsus methodo secum, quasi thesaurum quoddam aureum Bononiam perferre voluerunt; illos vero vno, eoque pleno ore respondentes audient; istius admirandi præsidij vim, & efficaciam, & in semetipsis, & in domesticis suis esse pluries expertos, idque nunquam satis suspicere. Consulant vigilantissimos Collegij, & Ducalis, & Ferdinandi Moderatores, eos queso rogent; & quo Medicamenti genere CORNACCHINVS Ordinarius vtriusque Collegij Medicus in alumnis suis ea fœlicitate, qua ipsi viderunt, vacuandis passim vtatur? vnanimes proculdubio respondentes percipient, nullo alio, quam suo puluere. 9.

Non dico, vt Illustrissimum Comitem interrogent, quonam medicamento in fine Veris præteriti (quemadmodum ab initio monuimus) ad morbum lateralem depellendum vsus fuerit; neque vt ab eodem petant, quodnam pariter auxilium hac Hyeme adhibuerit, vt se à fluxu dysenterico, & à febribus, quæ talem fluxum secutæ sunt, liberaret; nam certo scio bonos hosce viros respõsuros, Comitem ita fateri, quod res agitur sua, & honor eius in discrimen adducitur; Quare transeat hoc. At quæso Viros Illustrissimos D. Stephani Equites, ac strenuos Duces, Octauium Barbolanium ex Montis Acuti Comitibus, Petrum Capponium Equestris militiæ Pisanæ Præfectum, & Marcum Barbauarium Generalem Naualis Pisani Prouisorem audiant; ipsi enim viui, ac præsentes testes adfuerunt, & verane, an falsa hæc, quæ dicuntur, sint, renunciare possunt. Immo idem Prouisor, cum Æstate præterita tertiana febre grauiter laboraret, hoc puluere semel accepto; suo, Adstantium, ac

Nobilium turbæ ſtupore, ſanus factus eſt; & Comitem etiam, atque etiam rogauit, vt pulueris propria manu præparati ſibi copiam faceret; & ſimul efflagitauit me, vt Methodum præſcriberem pro recto illius vſu: & hæc omnia Mediolanum tranſmiſit ad Ludouicum Fratrem Ordinarium Metropolitanæ Mediolanenſis Eccleſiæ Canonicum, nec non Cancellarium Archiepiſcopalem quartana laborantem curandum; & Deus Optimus Maximus (quæ ſua eſt benignitas, & clementia) ſuis votis, atque optatis, vt ſpero occurret. Sed miſſa iſthæc faciamus, & cauſas potius perquiramus, propter quas pulueren exhibitum ſuo munere interdum fungi non videamus.

Puluis cur ſemel exhibitus non ſemper munere ſuo fungatur.

Si igitur quandoque contingat, vt ſemel exhibitus puluis non ea præſtet, quæ dicta ſunt; is ad memoriam reuocare debet, quæ Galenus 2. *de rat. vict. in morb. acut. comment.* 11. obſignauerit, & nos *paulo infra* ſubiungemus. Neque ob id Medicus cordatus animo cadere debet; propterea quod, vel puluis plene, & perfecte ſuo munere functus eſt (& tunc nil aliud ſollicite tentandum erit; nam *quæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſed ſinere,*) Hippocrat. 1. *aphoriſm.* 20. vel diminute, & ſimul cum dolore, atque torminibus; & tunc vel clyſtere aliquo defectui ſupplendum eſt; vel iterum in maiori Doſi eundem nobis exhibendum: quemadmodum cuidam acuta febre laboranti contigit, cui cum, neſcio, quis Medicus puluerem in minori quantitate dediſſet, quam natura illius exquireret, humores in illius corpore non ſine moleſtia fuerunt agitati: vnde febres adauctæ, ſitis, inquietudo, vigiliæ, & huiuſmodi alia

ſym-

ſymptomata : ſed clyſtete iniecto , & cum conferentia , ac tolerantia reddito , puluereque iterum noſtro conſilio in maiori quantitate aſſumpto; cūcta (Deo fauente Maximo) ſedata fuerunt ; vel quia cū in maiori quantitate puluis exhibitus fuerit, quam patientis natura expoſtulet, vacuatio ſupra modū ſequitur : ex quo,& laſſitudo, ſitis, diarrhœa, dyſenteria,& febricula excitatur. Tūc Auicenna Authore *l.4.f.1. tr.1.cap.26.* confert refectio per ea, quę multum nutriunt, ac facile concoquuntur, quę etiam refrigerent, adſtringantque, ſomnus quoque iniungendus,& quies; cor inſuper, hepar, & ventriculus roborandus ; & denique fluxus ſiſtendus. Vtcunque tamen ſit ; ſi *experientiæ* ſtandum eſt, *1.aphoriſmor.2.& 23.* veluti *procul omni dubio ſtandum*, præſertim vero in purgatione , quemadmodum Hippocrates *4.aphoriſm.2.* innuit,& potiſſimum in ea , quæ per medicamenta purgantia præſtatur ; hæc enim Galeno authore. *Secundō acutorum 11.& in libris de ſimplic.medic.facult.* per experientiam inuenta ſunt, non demonſtratione aliqua ; poſtea igitur quam, qui puluere ſeruatis omnibus ſeruandis vſi fuerunt, omnes beneficium receperunt, nullus fere noxam; conſtat medicamentum hoc ad quaſlibet ægritudines à copia,vel mala qualitate humorum factas profligandas ſaluberrimum eſſe.

Vacuationis ſuperfluæ ex medicamento ſymptomata. Curatio.

Purgatio bene , vel male ſit adminiſtrata, ex experientia coniiciendum.

Purgātia medicamēta per experientiā ſunt inuenta.